LAW

DOI: https://doi.org/10.64076/ap261102.09

Roman Kirin
State Organization “V. Mamutov Institute of Economic and Legal Research of the National Academy of Sciences of Ukraine”, Kyiv, Ukraine
ORCID iD: 0000-0003-0089-4086

CLASSIFICATION OF ADMINISTRATIVE OFFENSES IN THE ENERGY SECTOR

Abstract. A definition of the concept of “energy administrative offense” is proposed. A classification of administrative offenses in the energy sector is presented based on the object of the offense, which may include rules governing technical operation and safety, energy consumption and metering, the functioning of the energy market, energy management procedures, and energy resources.
Keywords: administrative offense, classification, energy sector, Special Part, energy resources, subject of the offense

Роман Кірін
Державна установа "Інститут економіко-правових досліджень імені В. К. Мамутова НАН України", Київ, Україна
ORCID iD: 0000-0003-0089-4086

КЛАСИФІКАЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ЕНЕРГЕТИКИ

Анотація. Запропоновано визначення поняття "енергетичне адміністративне правопорушення". Представлено класифікацію адміністративних правопорушень в енергетичній сфері за об'єктом посягання, яким можуть виступати правила технічної експлуатації та безпеки, споживання та обліку енергії, функціонування енергетичного ринку, порядок управління в енергетиці, енергетичні ресурси.
Ключові слова: адміністративне правопорушення, класифікація, енергетика, Особлива частина, енергетичні ресурси, предмет посягання

Постановка проблеми. Енергетична галузь є однією зі стратегічних основ незалежності держави, яка забезпечує близько 8% ВВП та підтримує щоденне функціонування економіки, соціальної сфери й національної безпеки. Її значення для сучасних умов, в яких перебуває Україна полягає в сукупності наступних функцій: - обороноздатність і виживання; - економічна стабільність; - базова генерація; - інтеграція з Європейським Союзом; - транзитний потенціал [1].

Водночас, енергетичний сектор України внаслідок активних бойових дій та масованих ракетних ударів зазнав тяжких втрат [2].

Відтак, адміністративно-правова охорона енергетичної галузі України набуває критично важливого значення серед елементів національної безпеки, що забезпечує стабільне функціонування держави, захист критичної інфраструктури та життєдіяльність населення. В умовах сучасних викликів, зокрема воєнного стану та системних ударів по енергосистемі, роль адміністративного права трансформувалася з суто регуляторної у безпекову та стратегічну та наразі проявляється у таких напрямах: 1) нормотворча діяльність - розробка правил експлуатації, безпеки та ліцензування енергетичних об'єктів [3, 4]; 2) адміністративний нагляд – постійний моніторинг технічного стану мереж та дотримання екологічних стандартів [5, 6]; 3) антикризове управління - юридичне закріплення графіків обмежень, стабілізаційних відключень та імпорту потужностей [7, 8]; 4) євроінтеграція та синхронізація - адаптація українського законодавства до вимог 3-го та 4-го енергопакетів ЄС [9, 10].

Класифікацію адміністративних правопорушень (далі - АП) проводять для системного аналізу протиправних діянь, правильної кваліфікації правопорушень юрисдикційними органами та розробки ефективних заходів запобігання деліктам. Зокрема, розподіл АП за певними групами має як теоретичне, так і безпосереднє практичне значення, як то: а) правильна кваліфікація та правозастосування; б) визначення підвідомчості (юрисдикції); в) профілактика та превенція; г) диференціація відповідальності; д) систематизація законодавства - створення чіткої структури Особливої частини Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КпАП), яка сформована саме за родовим об'єктом посягання [11].

Також слід враховувати, що згідно зі ст. 92 Конституції України виключно законами України визначаються засади організації та експлуатації енергосистем [12], актуальним напрямом для дослідження вбачається порівняльний аналіз підстав юридичної відповідальності, встановлений Законом України "Про ринок електричної енергії" [13] та приписами КпАП.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливість сфери енергозабезпечення та енергетичної безпеки країни обумовили значну зацікавленість до них науковців і практиків, що представляють різні галузі знань. Серед численних публікацій, в яких безпосередньо чи опосередковано розглядалися питання за обраною для дослідження темою, відмічу доробки, де було розглянуто: - адміністративно-правові аспекти протидії загрозам енергетичній безпеці України в умовах воєнного стану [14]; адміністративно-правове регулювання відносин у сфері електроенергетики [15]; - Концепцію оптимізації адміністративно-правового регулювання відносин у сфері електроенергетики в умовах євроінтеграції України [16]; - публічне адміністрування газовидобувної галузі в Україні [17];

- генезу становлення енергетичного права України як окремої галузі права [18]; - класифікацію АП, які вчиняються у сфері діяльності інституційних інвесторів [19]; - класифікацію інформаційних АП [20]; - науково-теоретичний аналіз класифікації АП [21]; - поняття та класифікацію АП у сфері обігу підакцизних товарів [22]; - правові аспекти вимушеної релокації підприємств в умовах економічного відновлення держави [23]; - правові виклики на шляху спрощення умов ведення господарської діяльності [24]; - європейсько-правовий досвід забезпечення життєдіяльності вугільних мономіст в умовах енергетичної трансформації [25] та інші. Проте, незважаючи на достатньо представницький рівень доробків відносно правової охорони функціонування енергетичної галузі, питання класифікації енергетичних АП все ще мають значний дослідницький потенціал.

Результати. Перед викладенням бачення сучасної класифікації енергетичних АП зазначу, що під ними пропонується розуміти протиправні, винні (умисні або необережні) дії чи бездіяльність, які посягають на встановлений порядок управління, безпеку, технічну експлуатацію та ефективне використання паливно-енергетичних ресурсів (далі – ПЕР), за які законом передбачено адміністративну відповідальність. Зокрема, чинний КпАП містить понад 80 згадок про поняття і терміни, що мають відношення до сфери енергетики та пов’язані із предметом посягання, об’єктивною стороною та/чи суб’єктами АП, а саме – енергетичні ресурси, енергетичний продукт, електроенергетика, енергозбереження, енергонагляд, енергетичний контроль, енергетичний ринок, енергопостачання, енергетичне обладнання, енерговикористовуюче устаткування, енергоспоживаючий об'єкт, енергетична ефективність, енергетичний сертифікат, енергетик. Усі вони розпорошені практично по всій Особливій частині КпАП, починаючи з гл. 8, де зосереджена основні види АП у сфері енергетики. Також окремі склади деліктів містяться й в інших главах КпАП. На підзаконному рівні врегульовано Порядок розгляду справ про АП та накладення адміністративних стягнень [26] та правовий статус Державної інспекції енергетичного нагляду України [27]. Водночас, відмічу, що не дивлячись на стрімкий розвиток відносин у сфері відновлювальних джерел енергії, останні у чинному КпАП взагалі не згадуються [28].

Таким чином, класифікацію АП в енергетичній сфері за безпосереднім об'єктом посягання (родовим предметом), як найбільш розгорнуту, що розділяє проступки залежно від того, на які саме суспільні відносини в енергетиці спрямоване посягання, можна представити в наступному вигляді.

1. Порушення правил технічної експлуатації та безпеки: 1.1) порушення нормативно-правових актів з питань технічної експлуатації електричних станцій і мереж, енергетичного обладнання (ст. 95-1); 1.2) порушення правил і норм ядерної та радіаційної безпеки (ст. 95); 1.3) 99. порушення Правил охорони електричних мереж (ст. 99).

2. Неефективне та марнотратне використання ресурсів: 2.1) порушення вимог законодавства у сфері енергетичної ефективності будівель (ст. 96-2); 2.2) марнотратне витрачання ПЕР (ст. 98); 2.3) недотримання вимог щодо ефективного використання ПЕР (ст. 101-1); 2.4) порушення, пов'язані з неефективною експлуатацією паливо- і енерговикористовуючого устаткування (ст. 102).

3. Порушення правил споживання та обліку (енергоспоживання): 3.1) порушення правил користування енергією, водою чи газом (ст. 103-1); 3.2) непідготовленість до роботи резервного паливного господарства (ст. 103); 3.3) порушення вимог щодо комерційного обліку теплової енергії, гарячої та питної води (ст. 103-3).

4. Порушення правил функціонування енергетичного ринку: 4.1) маніпулювання на енергетичному ринку (ринку електричної енергії та природного газу) (ст. 163-18); 4.2) незаконне використання інсайдерської інформації щодо оптових енергетичних продуктів (ст. 163-19).

5. Порушення, пов’язані з корупцією в енергетичній сфері: 5.1) Порушення встановлених законом обмежень після припинення повноважень члена Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (далі – ЕКП) (ст. 172-8-1).

6. Порушення, що посягають на встановлений порядок управління в енергетиці: 6.1) створення перешкод у виконанні робіт, пов'язаних з обслуговуванням об'єктів електроенергетики (ст. 185-12); 6.2) невиконання законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади (далі – ЦОВВ), що реалізує державну політику у сфері енергозбереження (ст. 188-14); 6.3) невиконання (ухилення від виконання) або несвоєчасне виконання приписів посадових осіб ЦОВВ з державного енергетичного нагляду чи розпоряджень його органів (ст. 188-20); 6.4) невиконання законних вимог посадових осіб національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах ЕКП (ст. 188-36); 6.5) неоприлюднення інформації, обов’язкове оприлюднення якої передбачено Законом України "Про особливості доступу до інформації у сферах постачання електричної енергії, природного газу, теплопостачання, централізованого постачання гарячої води, централізованого питного водопостачання та водовідведення" (ст. 212-3).

Водночас слід відмітити, що кореляція положень про адміністративну відповідальність між приписами КпАП та Законом України "Про ринок електричної енергії" є вкрай низькою, адже ст. 77 останнього встановлює відповідальність за порушення законодавства, що регулює функціонування ринку електричної енергії, за 27 видів АП в цій сфері, а закон – лише 18.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Trehub, O., Hudima, T., Kirin, R., & Khomyn, V. (2024). Strategic and legal aspects of digital transformation of the energy sector of Ukraine: focus on foreign economic policy. *Transformations of national economies under conditions of instability*: collective monograph. Tallinn: Scientific Route OÜ. 296. pp. 3-32. https://doi.org/10.21303/978-9916-9850-6-9.ch1

2. Жаркін, А.Ф. (2023). Енергетика України: сучасний стан, перспективи відновлення та розвитку. *Вісник НАН України,* 5, 38-40. https://doi.org/10.15407/visn2023.05.038

3. Філатов, В.І., & Бойко, Н.Г. (2023). Нормативно-правове забезпечення енергетичної галузі : навч. посіб. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 302 с. https://ela.kpi.ua/handle/123456789/62614

4. Кірін, Р., & Грищак, С. (2022). Енергетичне законодавство України: довоєнна стратегія, повоєнна трансформація. *Knowledge, Education, Law, Management.* 4 (48), 353–362. https://doi.org/10.51647/kelm.2022.4.56

5. Деякі питання Державної інспекції енергетичного нагляду України : постанова Кабінету Міністрів України від 14.02.2018 р. № 77. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/77-2018-%D0%BF#Text

6. Соколовський, Д.В., & Юрах, В.М. (2024). Особливості здійснення адміністративного нагляду та контролю у сфері сонячної енергетики органами місцевого самоврядування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* 85(3), 193-198. https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.3.30

7. Копитко, М.І., & Вінічук, М.В. (2023). Антикризове управління енергетичними підприємствами в умовах економіки знань та інтелектуалізації менеджменту. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ (серія економічна),* (2), 26–35. https://doi.org/10.32782/2311-844X/2023-2-4

8. Кара, Н. І., Атаманчук, З.А., & Курицький, В.Ю. (2024). Формування механізмів антикризового управління підприємств: міжнародні економічні особливості. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія "Проблеми економіки та управління",* 8(2), 197-208. http://doi.org/10.23939/semi2024.02.197

9. Regulation (EC) No 714/2009 of the European Parliament and of the Council of 13 July 2009 on conditions for access to the network for cross-border exchanges in electricity and repealing Regulation (EC) No 1228/2003 (Text with EEA relevance). OJ L 211, 14.8.2009, pp. 15–35. http://data.europa.eu/eli/reg/2009/714/oj

10. Commission Regulation (EU) No 543/2013 of 14 June 2013 on submission and publication of data in electricity markets and amending Annex I to Regulation (EC) No 714/2009 of the European Parliament and of the Council Text with EEA relevance. OJ L 163, 15.6.2013, pp. 1–12. http://data.europa.eu/eli/reg/2013/543/oj

11. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-X. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/8073-10#

12. Конституція України: Основний Закон України від 28.06.1996. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80

13. Про ринок електричної енергії: Закон України від 13.04.2017 № 2019-VIII. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2019-19

14. Улютіна, О.А. (2025). Адміністративно-правові аспекти протидії загрозам енергетичній безпеці України в умовах воєнного стану. *Право.UA*, 3, 78-86. https://doi.org/10.71404/LAW.UA.2025.3.11

15. Майданевич, Н.В. (2015). Адміністративно-правове регулювання відносин у сфері електроенергетики: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук за спец. 12.00.07. К., Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України, 19 с. https://dglib.nubip.edu.ua/handle/123456789/552

16. Миколаєць, Д.А. (2021). Концепція оптимізації адміністративно-правового регулювання відносин у сфері електроенергетики в умовах євроінтеграції України: дисерт. на здоб. наук. ступ. д-ра юрид. наук за спец. 12.00.07. К., ПрАТ "ВНЗ "Міжрегіональна Академія управління персоналом", 467 с. https://maup.com.ua/assets/files/dis/mikolaec/disertaciya-mikolaec.pdf

17. Кіцул, С.Ю. (2019). Публічне адміністрування газовидобувної галузі в Україні: дисерт. на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук за спец. 12.00.07. К., Наук.-досл. ін-т публ. права, 202 с. https://ssaals.com.ua/wp-content/uploads/2019/07/dis-%D0%9A%D1%96%D1%86%D1%83%D0%BB-%D1%81%D0%B0%D0%B9%D1%82.pdf

18. Кулагін, Д.О. (2025). Генеза становлення енергетичного права України як окремої галузі права. *Вісник Національної академії правових наук України,* 32(2), 138-156. https://doi.org/10.31359/1993-0909-2025-32-2-138

19. Важинський, В. (2023). Класифікація адміністративних правопорушень, які вчиняються у сфері діяльності інституційних інвесторів. *Вісник кримінального судочинства,* (1-2), 173–184. https://doi.org/10.17721/2413-5372.2023.1-2/173-184

20. Заярний, О.А. (2014). Класифікація адміністративних інформаційних правопорушень як метод наукового дослідження адміністративної деліктності та інструмент удосконалення адміністративно-деліктного законодавства. *Адміністративне право і процес,* 4(10), 80-100. http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/host/viking/db/ftp/univ/apip/apip_2014_10.pdf

21. Копачук, І.С. (2025). Науково-теоретичний аналіз класифікації адміністративних правопорушень. *Європейські перспективи*, 4, 434-438. https://ep.unesco-socio.in.ua/ojs/index.php/journal/article/view/kopachuk-2025-4

22. Бернадін, В. (2019). Поняття та класифікація адміністративних правопорушень у сфері обігу підакцизних товарів. *Підприємництво, господарство і право,* 12, 160-164. https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.12.30

23. Кірін, Р.С., & Ширшикова, Р.М. (2025). Правові аспекти вимушеної релокації підприємств в умовах економічного відновлення держави. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право,* 8(2), 44–54. https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.88.2.6

24. Кірін, Р.С., Деревянко, Б.В., Краснова, Ю.А., & Петруненко, Я.В. (2025). Правові виклики на шляху спрощення умов ведення господарської діяльності. *Український політико-правовий дискурс,* 14. https://doi.org/10.5281/zenodo.17003945

25. Кірін, Р.С. (2021). Європейсько-правовий досвід забезпечення життєдіяльності вугільних мономіст в умовах енергетичної трансформації. *Економіка та право,* 2(61), 66–82. https://doi.org/10.15407/econlaw.2021.02.066

26. Про затвердження Порядку розгляду справ про адміністративні правопорушення та накладення адміністративних стягнень: постанова Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг від 13.07.2017 № 920. https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0920874-17

27. Деякі питання Державної інспекції енергетичного нагляду України: постанова Кабінету Міністрів України від 14.02.2018 № 77. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/77-2018-%D0%BF

28. Кірін, Р.С., & Хомин, В.С. (2024). Розвиток права альтернативної енергетики в умовах енергетичної трансформації України. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: "Юридичні науки",* 2(72). https://doi.org/10.25313/2520-2308-2024-2-9630